

TURKISH ECONOMIC ASSOCIATION

Forum Notes

<http://www.tek.org.tr>

IMF'NİN YÖNETİM REFORMUNUN BİR SONUCU OLARAK : TÜRKİYE'NİN
IMF' DEKİ DEĞİŞEN ROLÜ

Serap DURUSOY

August, 2014

IMF'NİN YÖNETİM REFORMUNUN BİR SONUCU OLARAK : TÜRKİYE'NİN IMF' DEKİ DEĞİŞEN ROLÜ

Prof.Dr.Serap DURUSOY
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İİBF, İktisat Bölümü Gölköy/ Bolu
e-mail: durusoy_s@ibu.edu.tr

Bilindiği üzere IMF 1980'lerden sonra dünya ekonomisine şekil veren “Washington Uzlaşısı”nı ve bu uzlaşının sürüklediği neoliberal paradigmayı yaratan üç kurumdan (Dünya Bankası ve Amerikan Hazinesi ile birlikte) bir tanesidir. Washington Uzlaşısı temel hatlarıyla İkinci Dünya Savaşı sonrası Keynesyen dönemin krizlerine referansla, devletin ekonomiye müdahalesine, ulus-devletin dışı kapalı iktisadi anlayışına ve sosyal harcamaların yüksekliğine karşı çıkmış, piyasa temelli çözümler adeta tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde “norm” halini almıştır.

Ancak bu politikaların sonuçları özellikle de “Güney” ülkeleri için pek iç açıcı olmamıştır. IMF'nin ekonomi politikası reçeteleri gelişmekte olan ülkeler için kamu hizmetlerinin kısılmasıyla, yoksulların iyice yoksullaşmasıyla, sosyal refah yerine piyasa temelli reformlara öncelikle, sermaye hareketlerinin olabildiğince liberalleşmesiyle, özelleştirme dalgalarıyla, işsizliğin artışıyla, sıklaşan iktisadi krizlerle, spekülâtif hareketlerin ekonomiye yön verdiği bir yapıya bürünmüştür. 1990'larda IMF tarafından “başarı” örnekleri olarak gösterilen Doğu Asya'nın yükselen ekonomileri de 1997 Asya kriziyle IMF'nin güvenilirliğini zedelemiştir. Özellikle de 2007'nin ikinci çeyreğinde Amerika'da ortaya çıkan kriz 30 yılın ezberini bozarak küresel kapitalizmin kalesi olan IMF ve politikaları ile birlikte küresel kapitalizmin kendisinin sorgulanmasına yol açmıştır. Öyle ki küresel kriz kadar küresel krizin yol açtığı ekonomik sistem tartışmaları da bir o kadar önemli hale gelmiştir. 1980'lerden beri takip edilen küresel politikaların, yalnızca ekonomik boyutta değil, sosyal boyutta da yeterli etkinlikte olmadığı ve bu itiraflara uygun politikaları teşvik için ciddi bazı yeniliklerin getirilmesi konusunda bir mutabakat söz konusu olmuştur.

Tabii, böyle bir durum, beraberinde, sürekli olarak dillendirilen **küresel işbirliğinin** kim tarafından yönlendirilip, icra edileceği sorusunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla “yeni bir hakem” arayışına gidilmiştir. Nitekim G-20 zirvesi bu alandaki arayışların uluslararası düzlemini oluşturmuştur. Bu bağlamda kriz ile birlikte asıl olarak bu tür krizleri önlemeye ilişkin kurulmuş olan IMF'nin krizin önlenmesine katkıda bulunamaması G-20 Zirvesinde ülkeleri yeni arayışlara yöneltmiştir. 24-25 Eylül 2009 tarihlerinde ABD'nin Pittsburgh kentinde yapılan G-20 liderler zirvesinde bir araya gelen liderlerin 2 gün boyunca ağırlık verdiği konu son yaşanan ekonomik krizin bir daha tekrarlanmaması için atılması gereken adımlar olmuştur. Zirve'de “küresel mimarının 21. yüzyılın ihtiyaçlarına göre reforma tabi tutulmasının gerekli olduğu” vurgulanmış, bu kapsamda G-20'nin küresel ekonomik koordinasyon ve işbirliğinde bundan sonra temel platform olacağı ilan edilmiştir. Yani önceden G-7 ya da G-8 bünyesinde çözülmeye çalışılan sorunlar, artık Çin, Hindistan, Türkiye, Brezilya, Güney Afrika gibi ülkelerin bulunduğu G-20 platformunda tartışılmıştır. Alınan kararların bir kısmı küresel ekonomide değişen güç dengelerinin kabulü olarak yorumlanmıştır. Yani hem IMF'nin hem de WB'ın yaşanan küresel krizin etkileri ile birlikte yeniden yapılanma sürecine girmek zorunda olduğu ortaya konulmuştur.

Ancak küresel sistemdeki krizin sorumlularından birisinin IMF olduğu düşünülürken, zirvede küresel sistemi krizden çıkarma görevi yine IMF'ye verilmiş öyle ki Pittsburgh Zirvesi Sonuç

Bildirgesi zirvenin kısmen bu ihtiyaca cevap vermek üzere yoğunlaştığının kanıtı olmuştur. Zira Bildirge'nin 20. ve 21. maddelerinde IMF ve Dünya Bankası'nın oy kotalarının yeniden düzenleneceği, IMF'de "en az %5", Dünya Bankası'nda "en az %3" oranında oy hakkının "aşırı temsil edilen gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelere aktarılacağı" dile getirilmiştir.

Öte yandan Uluslararası Para ve Finans Komitesi'nin (IMFC) 4 Ekim 2009'daki toplantısında IMF'nin dört reform alanına odaklanması gerektiği belirtmiştir. IMFC'nin küresel ekonomik toparlanma gerçekleşene kadar mali teşvik politikalarının geçerli olmasını sağlamak üzerinde anlaşılmış ve IMF'nin gelişmekte olan ülkelere daha fazla söz hakkı verilmesi için yönetimde planladığı reforma destek verilmiştir. Bu kapsamda kararlar dört başlık altında toplanmıştır.

Bunlar:

1-IMF'nin görev tanımı, küresel istikrar açısından önem taşıyan makroekonomi ve finans sektörü politikalarının tamamını kapsayacak şekilde gözden geçirilmesi gerektiği kabul edilmiştir.

2-Esnek Kredi Hattı'nın başarısının daha da ileriye götürülmesi ve daha fazla sayıda ülkeye sigorta imkânı sunulması gerektiği belirtilmiştir.

3-IMFC, G-20'nin politikalarının karşılıklı olarak değerlendirilmesi sürecine IMF'nin katkıda bulunması önerisine destek vermiştir. (IMF için yeni birçok taraflı gözetim faaliyeti olacak olan bu çalışma, makro-finansal bağlantılar ve ülkeden ülkeye yayılma etkisi üzerinde yoğunlaşması sebebiyle gözetim gündemiyle uyumlu olmuştur. Finansal İstikrar Kurulu ile işbirliği içinde yürütülen yeni Erken Uyarı Çalışması da aşırı dalgalanma risklerini ve kırılma noktaları, ülkeler arası bir boyutu da içermesi sebebiyle daha iyi kavramaya yardımcı olacağı düşünülmüştür).

4-IMFC, G-20'nin yönetim alanında attığı büyük adımı da desteklediğini açıklamıştır. Bu çerçevede, gereğinden fazla temsil edilen ülkelere gereğinden az temsil edilen ülkelere, dinamik yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkeler lehine en az yüzde 5 oranında kota payı aktarılması kararlaştırılmıştır.

Görüldüğü üzere IMF'nin meşruiyetini ciddi ölçüde artıran bu çalışmada, her ne kadar gelişme yolundaki ülkelerin katılım paylarındaki artışların kota ve sermaye payına bağlı olan oy güçlerinin ve dolayısıyla bu ülkelerin yönetimde seslerinin yükselmesine yol açacağı gibi bir görünüm sergilemiş olsa da, Fon'un gelecekte daha etkili olmasına yönelik önemli bir adım olmuştur. Uluslararası finansal sistemde kurulması öngörülen yeni denetim mekanizmalarının odağında ise tahmin edileceği üzere IMF yer almıştır. Kısacası Fon, alınan bu kararlar ile Asya Krizi'nden bu yana girdiği uluslararası meşruiyet krizini atlatıp kendisini tekrardan "yeni ve güçlü" kılacak bir misyon tazelemesi yaşamıştır. Fakat tüm bunlara rağmen yükselen piyasa ekonomilerinin küresel ekonomide artan ağırlıklarıyla IMF'deki temsil güçlerine yansıtılmak üzere IMF'de kapsamlı bir kota ve yönetim reformu gerçekleştirildiği de söylenebilir ki bunun son örneğini Türkiye oluşturmuştur.

Söz konusu reform süreci bağlamında, Türkiye'nin IMF İcra Direktörleri Kurulu bünyesinde temsil edildiği grubun yapısı değiştirilmiş böylelikle oy gücü ve temsil düzeyi artan Türkiye IMF İcra Direktörleri Kurulu'nda ilk defa doğrudan yer alma hakkı kazanmıştır. IMF'nin temel yönetim organı olan Washington'da yerleşik tam zamanlı üyelere oluşan İcra Direktörleri Kurulu'nun IMF'nin politika ve finansman kararlarıyla küresel ve ülke ekonomilerine ilişkin çalışmalarına yön vermede önemli bir işlevi söz konusudur. Dolayısıyla Ülke grubumuzu temsilen halen Avusturya tarafından yürütülen icra direktörlüğü görevini 1 Kasım 2014 tarihinden itibaren Türkiye üstlenecektir. Kuşkusuz bu gelişme 1947'de IMF'ye

üye olup bu süreçte 19 stand-by anlaşması imzalayıp, 50 milyar doların üzerinde para aldığımız IMF ile ilişkilerin 53 yılda geldiği noktayı göstermesi açısından bir önem taşımaktadır. Türkiye 2008'de stand-by ile ilişkisini bitirmiş, 2013'te borcunu sıfırlamıştır.

Bugün ise Fon'un politika ve finansman kararları ile küresel ve ülke ekonomilerine ilişkin çalışmalarına yön veren 24 kişilik İcra Direktörleri Kurulu'nda aralarında Ukrayna, Çek Cumhuriyeti, Macaristan gibi 10 ülkeden sorumlu olma görevini üstlenmiştir. Ancak bu rol değişimi Türkiye'nin ekonomik başarısından öte Fon'un kapsamlı bir **kota ve yönetim reformunun** bir sonucudur. Nitekim yakın zamanda uluslararası pek çok platformda* yükselen ekonomiler içerisinde en kırılgan ülke olduğu ilan edilen Türkiye'ye Fon'un tepesinde söz sahibi olma görevinin verilmesi bu gerçeği gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin her ne nedenle olursa olsun IMF yönetiminde 2 yıllığına bile olsa söz sahibi olması ve oy gücü ve temsil düzeyi artışı düşünüldüğünde üstlendiği sorumluluk nedeni ile bir an önce kendi ekonomisindeki yapısal problemleri çözmesi ve yatırım iklimini olumluya dönüştürecek bir siyasal ortamı sağlaması gerekmektedir.

*ABD Merkez Bankası Başkanı Janet Yellen, Ben Bernanke'den koltuğu devraldıktan sonra Temsilciler Meclisi'nde yaptığı ilk sunumda açıkladığı raporda en kırılgan ekonominin Türkiye olduğunu açıklamıştır. Benzeri olarak IMF'nin Ekim 2013 ve OECD'nin de Kasım 2013'de yayınladıkları ülke raporlarında da Türkiye için kötümser oldukları gözlemlenmektedir. Özellikle yakın zamanda Ocak 2014 de yayınladığı raporda Dünya Bankası'nın diğer iki uluslararası kuruma göre daha kötümser olduğu görülmektedir. Benzeri olarak The Economist'te 3-4 ay önce çıkan yayında "Capital Freeze Index"te Türkiye en kötü ülke olarak başı çekmiştir. Öyle ki uluslararası kurumların bu karamsarlıklarının beklentilerine de yansıdığı gözlenmektedir. IMF Ekim ayında açıkladığı raporda Türkiye'nin büyüme tahminini %3.7 den % 3.5 düşürmüştür. OECD Kasım 2013 'de yayınladığı ülke raporlarında Türkiye'deki büyümenin nispeten zayıf olmasına ek olarak enflasyon ile cari açığın da yüksek olduğuna dikkat çekmiş özellikle enflasyonun gelecek iki yıl boyunca %5 lik hedefin üzerinde seyretmeye devam etmesinin beklendiğine yer vermiştir. Dünya Bankası ise yayınladığı raporda 2014-2016 döneminde Türkiye'deki büyümenin %3.9 civarında stabilize olacağını beklentisi içerisinde olduğunu vurgulamıştır